

Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi / Journal of Mesned Divinity Researches
ISSN 1308-9684 | e-ISSN 2687-3605 | [http://](http://dergipark.org.tr/mesned) [https://](https://dergipark.org.tr/mesned)
Cilt (Vol.) 11 Sayı (Issue 2) Güz - (Autumn) 2020

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

(Bu Makalenin intihal içermediği benzerlik tarama programlarıyla teyit edilmiştir. / The similarity that this article does not contain plagiarism, has been confirmed by plagiarism checker programs.)

Gönderim Tarihi: 14.11.2020 | Kabul Tarihi: 5.12.2020

İbn Battûta Seyahatnamesinde Şâzeliyye Tarikatı ve Adı Geçen Dervişleri

- Sect of Shazeliyah and the Dervishes Mentioned in Ibn Battuta Travel Book -

Mahmut Askeri KÜÇÜKKAYA*

Atf/Citation: Küçükaya, Mahmut Askeri. "İbn Battûta Seyahatnamesinde Şâzeliyye Tarikatı ve Adı Geçen Dervişleri / Sect of Şâzeliyye and the Dervishes Mentioned in Ibn Battuta Travel Book". *Mesned: İlahiyat Araştırmaları Dergisi / Journal of Mesned Divinity Researches*, (Güz 2020-2): 693-708.

Öz:

İbn Battûta Seyahatnamesi dünya tarihi ve İslam kültürünün önemli eserlerindedir. Seyahatnamede birçok memleketin, coğrafya, din, kültür ve insan ilişkileri hakkında önemli bulgulara ulaşmak mümkündür. İbn Battûta Seyahatnamesinde tasavvuf kültürü konusunda da bilgiler verilmiştir. Birçok tarikat ve dervişleri hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Seyahatnamede adı geçen tarikatlardan bir tanesi de Şâzeliyye'dir. Tarikatın kurucusu Ebu'l-Hasan Şâzeli, Şâzeliyye dervişleri hakkında bilgi verilmiş ve hizbü'l-bahr adlı dua metni seyahatnameye alınmıştır. Bu tasavvuf kültürü açısından önemli bir belgedir. İbn Battûta, gezdiği yerlerde tarikat mensuplarını ziyaret etmeye önem vermiş ve yanlarında misafir olarak kalmıştır. Şâzeliyye tarikatının ilk dönem yayılış yerleri olan İskenderiye, Kahire, Suriye'de Şâzeliyye dervişlerini ziyaret etmiştir. Mısır'da Ebu'l-Hasan Şâzeli'nin türbesine uğramıştır. İbn Battûta, seyahatnamesinde dört dervişin Şâzeliyye tarikatına mensup olduğunu bildirmiştir. Seyahatnamede tarikatları bildirilmeyip adı geçen dervişlerin, memleketleri, arkadaşları ve ders aldıkları şeyhlerin incelenmesinde beş dervişin daha muhtemelen Şâzeliyye tarikatına mensup oldukları tespit edilmiştir. Seyahatnamede adı geçen ve tarikatları belirtilmeyen beş dervişin muhtemelen Şâzeliyye tarikatına mensup olduklarının tespit edilmesi önemli bir unsur olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İbn Battûta Seyahatnamesi, Şâzeliyye Tarikatı, Ebu'l-Hasan Şâzeli, Derviş, Hizbü'l-bahr duası.

Abstract:

Ibn Battuta Seyahatname is one of the important works of world history and Islamic culture. It is possible to find important findings about the geography, religion, culture and human relations of many countries in the travel book. Information on Sufism culture is also given in the Book of Travels by Ibn Battuta. There is important information about many sects and dervishes. One of the sects mentioned in the travel book is Shazeliyye. The founder of the sect, Ebu'l-Hasan Şâzeli, was given information about the Shazeliyye dervishes and the prayer text called hizbü'l-bahr was inclu-

* Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mahmutaskeri@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-5600-6450.

ded in the travel book. This is an important document in terms of Sufism culture. İbn Battûta gave importance to visiting the members of the order in the places he visited and stayed with them as a guest. He visited the Shazeliyye dervishes in Alexandria, Cairo and Syria, which were the first spread places of the Shazeliyye sect. In Egypt, he was visited by the mausoleum of Ebu'l-Hasan Şazeli. İbn Battuta stated in his travel book that four dervishes were members of the Shazeliyye sect. Their sects were not reported in the travel book, and in the examination of the mentioned dervishes, their hometown, friends and the sheikhs they took lessons, it was determined that the five more dervishes were more likely to belong to the Shazeliyye sect. It was an important factor to determine that the five dervishes mentioned in the travel book and whose sects were not mentioned were probably members of the Shazeliyye sect.

Key Words: Travel Book of İbn Battuta, Shazeliyye Sect, Ebu'l-Hasan Şazeli, Dervish, Hizbul-bahr prayer.

1. GİRİŞ

İslam kültürünün önemli kaynaklarından olan İbn Battûta Seyahatnamesi, birçok konuda verdiği bilgilerden dolayı oldukça kıymetli bir eserdir. Seyahatnamede dönemin kendine özgü yaşam biçimleri, sosyal ve dinî hayat ile ticaret alanındaki malûmatları birçok yönden önemlidir. Tarihi açıdan büyük seyahatnamelerden kabul edilen İbn Battûta Seyahatnamesi coğrafya, tarih, kültür ve inanç bakımından başvurulmuş bir kaynak olmuştur.

İbn Battuta'nın asıl ismi, Ebû Abdillâh Şemsüddîn (Bedrüddîn) Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed b. İbrahim el-Levâtî et-Tancî (ö.770/1368)'dir. İfrikiyye (Fas)'ta Tanca kentinde 17 Receb 703 (24 Şubat 1304)'de doğdu. Berberî Levâte kabilesinden olup, Kadılık görevini ifa etmekle ün salmış bir aileye mensuptur.¹ İbn Battûta da birçok yerde kadılık yapmış ve Tâmesnâ'da kadılık görevini yaparken vefat etmiştir.²

İbn Battûta, 1325 tarihinde hac ibadetini eda etmek niyetiyle Tanca'dan ayrıldı. Gittiği ve kaldığı yerlerde büyük itibar gördü. Seyahat ettiği yerlerin ileri gelenleriyle tanıştı. Diğer Müslüman diyarlarına da seyahat etmek arzusunda idi. İskenderiyye'de Şeyh Burhâneddin el-A'rec'le arasında geçen konuşmadan sonra kendisinde Hind, Sind ve Çin diyarlarına seyahat etmek arzusu uyandı.³ Kahire, İskenderiyye, Mekke, Medine, Şam, Lazkiye, Bağdat gibi

¹ İbn Battûta, *Rihle* nşr. Abdülhâdî et-Tâzî. (Rabat: 1997) 3:233.; Mahmud Beylûnî, *Muhtasaru Rihleti İbn Battûta*, İzmir Millî Kütüphane 1753.; İbn Battûta, *Terceme-i Seyahatnâme-i İbn Battûta*, İstanbul Üniversitesi. Kütüphanesi, 508-4904.; İbrahim Kafesoğlu, "İbn Battûta", *İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: tsz) V/2:708-711.; A. Sait Aykut, "İbn Battûta", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1999) 19: 361-368.

² İbn Hacer, ed-Dürerü'l-Kâmine, (Beyrut, tsz) 6: 100.

³ İbn Battûta, *Rihlet'ü İbn Battuta Tuhfetü'n-Nuzzar fi Garâibi'l-Emsar* (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011) 42., İbn Battûta, *İbn Battuta Seyahatnamesi*, Çev. A. Sait Aykut (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018) 1: 24- 25.

merkezlerden başka Afrika'nın kuzey ve iç kesimi, İran, Anadolu, Kafkasya, Orta Asya, Hindistan, Çin, Malezya, Endonezya gibi birçok ülkelere seyahatlerde bulundu.⁴

İbn Battûta gittiği yerlerin yöneticileri ile tanışmış, gezip gördükleri hakkında bilgi vermiş, ikramlarına mazhar olmuştur. Ama daha çok zâviye, tekke ve dergâhlarda kalmayı tercih etmiştir. Tasavvuf ehlî ve tarikat erbâbı kişileri ziyaret etmiş ve kendileri hakkında bilgiler vermiştir.

Değişik konular hakkında bilgiler verilen İbn Battûta seyahatnamesinde tasavvuf kültürü açısından da ehemmiyetli bilgiler bulunmaktadır. Birçok tarikatın şeyhleri, dervişleri ve tekkeleri ele alınmıştır. İbn Battûta'nın ele aldığı tarikatlardan biri de Şâzelîyye'dir. Tarikatın kurucusu Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin kabrini ziyaret etmiş ve *hizbü'l-bahr* adlı duasını seyahatnamesine almıştır. Seyahatnamedeki *hizbü'l-bahr* virdi tasavvuf tarihi açısından önemli bir belgedir.⁵ Şâzelîyye kaynaklarından müellif İbn Sabbağ'ın *Dürretü'l-esrâr ve Tuhfetü'l-ibrâr* isimli eserinden sonra İbn Battûta Seyahatnamesi *hizbü'l-bahr*'i ele alan ikinci önemli kaynaktır.⁶ Bu çalışmada Ebu'l-Hasan Şâzelî ve tarikatı, dervişleri ve Seyahatnamede geçen şekliyle "*hizbü'l bahr*" duası ele alındı.

İbn Battûta, dört Şâzelîyye dervişinin ismini vermiştir. Bunlar: Ebu'l-Abbas Mürsî, Şeyh Yâkut Habeşî, Şeyh Bedreddîn ve Şeyh Takıyuddîn b. Sirâc'tır.

İbn Battûta Seyahatnamesinde adı geçip tarikatları belirtilmeyen dervişlerin birbirleriyle bağlantıları, memleketleri ve ders aldıkları şeyhlerin incelenmesinde beş dervişin daha muhtemelen Şâzelîyye'ye mensup oldukları görülmüştür. Bu çalışmanın en önemli tarafı tarikatları belirtilmeyen beş dervişin Şâzelîyye'den olduklarının tespiti olmuştur. Bunlar: Şeyh Şerif Ebu Muhammed el-Hasenî, Alâeddîn Konevî, Şeyh Merzûk, Yahya Selâvî ve Şeyh Said el-Becâî'dir.

⁴ İbn Battûta, *Şark İslam Klasikleri İbn Battûta Seyahatnamesi, Seçmeler*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, (İstanbul: MEB Yayınları, 1989), İbn-i Battûta, *Rihle*, 43.; İbn-i Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 1: 26-28

⁵ İbn-i Battûta, *Rihle*, 43.; İbn-i Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 1: 26-28., Mehmet Uysal, *Hizbu'l-Bahr* (İstanbul: Endülü's Kitap, 2012),12.

⁶ İbn Sabbağ Muhammed b. Ebu'l-Kasım el-Himyeri, *Dürretü'l-esrâr ve tuhfetü'l-ibrâr* (Kahire:2001), 78-79

2. EBU'L-HASAN ŞÂZELÎ VE TARİKATI

Şâzeliyye tarikatı, Ebu'l-Hasan Şâzelî tarafından kurulmuştur. Şâzelî 593/1196 tarihinde Tunus Gumâre'de doğdu.⁷ Soyu Hz. Hasan'a dayanır.⁸ İbn Battûta, Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin kabrini ziyaret ettiğini ve mezar taşında Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'a kadar soy kütüğünün yazılı olduğunu söyler.⁹ Ebu'l-Hasan Şâzelî, baba tarafından Hz. Hasan'a anne tarafından Hz. Hüseyin'e ulaşır.¹⁰ Ebu'l-Hasan Şâzelî, hem seyyid hem de şeriftir.¹¹

Ebu'l-Hasan Şâzelî daha çocuk denen yaşta medresede eğitim gördü. Küçüklüğünde hafızlığını tekmil etti. On yaşında Tunus'a gitti. Simya ilmini tedris etmek niyetindeydi. Aldığı bazı manevi işaretlerden dolayı bundan vazgeçti.¹² Birçok âlimden dini ve zahiri ilimler tahsil etti. Zahiri ilimlerde muaraza yapacak seviyeye geldikten sonra tasavvuf yoluna girdi.¹³ Tasavvufta ilk olarak Ali b. Harrâzim'e intisap etti.¹⁴ Öğrenciliği ve tasavvufa intisabı döneminde ilim, amel ve nefis terbiyesi konularında nasıl bir metod takip etmesi gerektiği konusunda bir ikileme girdi. Nefis terbiyesi için inzivaya mı çekilmeli, yoksa ilim meclislerine mi devam edilmeli diye kafasında sorular oluştu.¹⁵ Bu sorunun cevabını bulmak için birçok kişiyle görüştü ama hiç kimseden tatmin edici cevap alamadı. En sonunda Ebu Said el-Bâcî ile karşılaştı. Kendisi bir şey söylemeden Şeyh Bâcî, ilim, amel ve nefis terbiyesi konusunu dile getirdi. Bunların beraber yürütülebileceğini söyledi. Bundan çok etkilenen Ebu'l-Hasan Şâzelî, Şeyh Ebu Said el-Bâcî'ye intisap etti. Derslerine devam ederek kendisinden tasavvufî eğitim aldı.¹⁶ Daha sonra ibadet, zikir ve tasavvufta derinleşmek ama-

⁷ Ali Sâlim Ammâr, *Ebu'l-Hasan Şâzili*, (Mısır:1951),33., Muhammed Ahmed Dernika, *et-Tarîkütü'ş-Şâziliyye ve A'lâmühâ* (Beirut: 1990),14.

⁸ İbn İyad Ahmed b. Muhammed eş-Şafî, *el-Mefâhiru'l-aliyye fi'l-meâsiri'ş-Şâziliyye* (Mısır. 1993), 9-10.

⁹ İbn- Battûta, *Rihle*, 42., İbn Battûta, İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 1: 25.

¹⁰ Ali Sâlim, *Ebu'l-Hasan Şâzili*,30.

¹¹ Abdurraûf Münâvi, *el-Kevâkibü'd-dürriyye* ,(Kahire: tarihsiz) 2: 126. Mustafa Salim Güven. *Ebu'l-Hasan Şâzili ve Şâziliyye*. (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi 1999), 58.

¹² İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*. 24.

¹³ İbn Atâullah el-İskenderî, *Letâ'ifü'l-minen*, (Beirut: 2005), 51., Ahmet Murat Özel, "Şâzili" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, 2010), 38:385-387.

¹⁴ İbn İyad, *el-Mefâhiru'l-aliyye fi'l-meâsiri'ş-Şâziliyye*, 17.

¹⁵ İskenderî, *Letâif*, 85-86. Muhammed Zafir, *el-Envâr'ul-kudsiyye fi-tenzîhi turuk'ul-kavmi'l-aliyye*, (İstanbul: Matbaa-i behiyyetü'l-Osmâniyye, 1302),37-39. Abdulhalim Mahmud *el-Medresetü'ş-Şâziliyye* (Kahire: 1988), 66-67.

¹⁶ İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*, 24-25., İbn İyâd, *el-Mefâhiru'l-aliyye*,13., Güven, "Ebu'l-Hasan Şâzili",66.

cıyla bazen tek başına bazen de birkaç kişiyle dağda, mağarada inzivaya çekildi.¹⁷

Ebu'l-Hasan Şâzelî, yaşadığı tasavvufî tecrübeden dolayı, zamanın kutbunu bulmak istedi. Bu arzusuna kavuşmak için inzivadan ayrılıp, seyahatlere başladı.¹⁸ Önce Tunus ve Mağrib'e gitti. Daha sonra Kahire oradan da Bağdat'a seyahatte bulundu.¹⁹ Rifaiyye'den Şeyh Ebü'l-Feth el-Vâsîf ile buluştu. Bir süre kendisinden tasavvufî eğitim aldı. Aradığı kişinin Mağrib'te olduğu söylendi. Bunun üzerine yurduna döndü.²⁰ Mağrib'te Rabata mevkiinde Abdüsselâm b. Meşîş'in yanına giderek intisap etti.²¹ Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin şeyhi Abdüsselâm b. Meşîş'in hayatı hakkındaki bilgiler daha çok menkıbelere dayanır. Yedi yaşında iken ibadete başlamış, daha genç iken keşf mertebesine vasil olmuştur. On altı yıl süren seyahatte bulunmuştur. Bir seyahatinde tanıştığı Abdurrahman b. Hüseyin ez-Zeyyât kendisini yedi yaşından itibaren manen terbiye ettiğini söylemesi üzerine intisap etmiştir. Kur'an ve sünnete son derece bağlı biriydi. Zamanın çoğunu inzivada geçirmiştir. Muhammed b. Ebû Tavâcîn isminde birisinin peygamberlik iddiasında bulunduğunu öğrenmesi üzerine inzivadan çıkarak karşı koyma kararını verdi. Bu mücadelede Ebu Tavâcîn taraftarları tarafından şehit edildi.²²

İbn Meşîş, seyrü's-sülûkunu tamamlayan Ebu'l-Hasan Şâzelî'ye Ifrîkiye'de Şâzile'ye gidip orada kalmasını istemişti. Daha sonra Tunus'a geçmesini, burada bazı idarecilerin baskılarına uğrayacağını bildirmişti. Ardından Mısır'a gitmesini, orada kutupluğa varis olacağını söylemişti.²³ Şeyhinin emrine imtisal ederek Şâzile'ye giden Ebu'l-Hasan Şâzelî'yi takva sahibi olan Ebu Muhammed Abdullah b. Selâme el-Habîbi karşıladı. Kendisine intisap ederek ilk müridi oldu.²⁴ Ebu'l-Hasan Şâzelî ve Abdullah b. Selâme el-Habîbi ile birlikte Zağvân dağındaki bir mağarada inzivaya çekildi. Burada ot ve bitkilerle çok sıkı bir uzlet dönemi geçirdi. Şâzelî, uzlet döneminden sonra Tunus'a gitti.²⁵ Tunus'ta

¹⁷ İskenderî, *Letâif*,85-86.

¹⁸ Zafir, *el-Envâr'ul-kudsîyye*,39-40. Güven, "Ebu'l-Hasan Şâzili", 66.

¹⁹ Abdulhalîm, *el-Medresetü's-Şâziliyye*, 19-20.; Güven, "Ebu'l-Hasan Şâzili", 67.

²⁰ Abdulhalîm, *el-Medresetü's-Şâziliyye*, 20.

²¹ Ahmet Murat Özel, "Şâzelî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları 2010), 38: 385-387.

²² Süleyman Uludağ, "Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1: 302.

²³ İbn Sabbâğ, *Dürretü'l-esrâr*,23., Özel, "Şâzelî", TDV İslam Ansiklopedisi, 38: 385-387.

²⁴ İbn Sabbâğ, *Dürretü'l-esrâr*,27., İbn İyâd, *el-Mefâhiru'l-aliyye*,27., Güven, *Ebu'l-Hasan Şâzili*,77.

²⁵ Özel, "Şâzelî", 38: 385-387.

başkadının kıskançlıkları yüzünden Mısır'a oradan da hacca gitti. Tunus'a döndüğünde Ebu'l-Abbas Mürsî ile karşılaştı.²⁶ Ebu'l-Hasan Şâzeli, Tunus'a sırf Ebu'l-Abbas Mürsî için döndüğünü söylemiştir.²⁷ 642/ 1244 yılında manevi bir işaretle Tunus'tan İskenderiyye'ye hicret etti.²⁸ Burada Attârin Mescidinde kaldı. Namazlardan sonra halka vaazlar verdi. Kalabalıklar halinde gelen insanlar burada misafir ediliyordu. İskenderiyye, Şâzeliyye'nin yayılmasında önemli bir merkez haline geldi.²⁹ Ebu'l-Hasan Şâzeli, İskenderiyye'ye geldikten dört yıl sonra 646/1248 yılında gözlerinden rahatsızlık yaşadı ve artık görmemeye başladı.³⁰ Ebu'l-Hasan Şâzeli, a'mâ olduğu halde Fransa kralı emrindeki haçlılara karşı yapılan Mansûra savaşına katıldı.³¹

Ebu'l-Hasan Şâzeli, 656/1258 yılı Ekim ayında mukaddes topraklara yolculuk için Kahire'den ayrıldı. Geceyi geçirmek için Ayzâb bölgesinde Humeyserâ'da konakladı. Müridlerine tertiplemediği hizbü'l-bahr'ı okumalarını vasiyet etti. Halife olarak Ebu'l- Abbas el-Mürsî'yi tayin etti. Sabaha karşı vefat etti.³²

İbn Battûta, Ebu'l-Hasan Şâzeli'nin müridlerinden Şeyh Yâkût'un, Ebu'l-Abbas Mürsî'den naklen kendisine şöyle bir bilgi verdiğini söyler: Ebu'l-Hasan Şâzeli, her yıl Yukarı Mısır yoluyla hacca giderdi. Recep ayına kadar Mekke'de kalırdı. Hac vazifesini ifa ettikten sonra Medine'ye giderdi. Daha sonra Hicazı, çölü ve birçok yerleri dolaştıktan sonra memleketine dönerdi. Son hac seferine çıkarken müridine: "Bir balta, bir küfe, cenaze tütsüsü, bir ölü için ne gerekiyorsa hepsini yanına al, getir!" demişti. Müridi: "Efendim, bunları niçin alıyoruz?" diye sorduğunda: "Humeyserâ'da görürsün" demişti. Humeyserâ, Yukarı Mısır'da Ayzâb çölünde, suyu acı ve vahşi hayvanları çok olan bir yerdir. Buraya ulaştıklarında Şeyh Ebu'l-Hasan Şâzeli tepeden tırnağa yıkandı. İki rekât namaz kıldı. Namazdan sonra ruhunu hakka teslim etti ve oraya defnedildi. İbn Battûta, Ebu'l-Hasan Şâzeli'nin kabrini ziyaret ettiğini ve mezar

²⁶ Özel, "Şâzeli", 38: 385-387.

²⁷ İbn Sabbâğ, *Dürretü'l-esrâr*, 27-33.

²⁸ Özel, "Şâzeli", 38: 385-387.

²⁹ Ali Salim, *Ebu'l-Hasan Şâzeli*, 102., Özel, "Şâzeli", 38: 385-387.

³⁰ Derrîka, *et-Tarikütü's-Şâzeliyye*, 18., Güven, *Ebu'l-Hasan Şâzeli*, 89.

³¹ Hasan H. İbrahim, *İslam Tarihi*, Trc. İsmail Yiğit. (İstanbul: yy. 1992)5: 142-143., Ramazan Şeşen, "Eyyûbiler" *Büyük İslam Tarihi*, (İstanbul: yy.1992), 6:388-392., Özel, "Şâzeli", 38: 385-387.

³² İbn Sabbâğ, *Dürretü'l-esrâr*, 44.

taşında Hz. Ali'nin oğlu Hasan'a kadar soy kütüğünün yazılı olduğunu söyler.³³

Şâzelîyye tarikatı İskenderiyye, Kahire, Tunus ve Fas gibi yerlerde ortaya çıktı. Daha sonra, Mısır ve Mağrib bölgelerinde hızla yayılma imkânı buldu. Şâzelîyye, halkla birlikte medrese âlimleri tarafından da kabul gördü. Yıllar içerisinde Afrika, Arabistan, Hindistan, Anadolu, Avrupa ve Amerika'da yayıldı. Şâzelîyye tarikatı Anadolu'ya, Ali b. Meymûn tarafından getirildi. 1200/1786 yılında İstanbul'da ilk olarak Alibeyköy Şâzelî Dergâhı açıldı. Daha sonraları Unkapanı, Beşiktaş (Ertuğrul), Kabataş (Çizmeciler) ve Çemberlitaş gibi semtlerde Şâzelîyye zâviyeleri açıldı. Sultan II. Abdülhamid, Şâzelîyye şeyhi Muhammed Zâfir el-Medenî (ö. 1903) için Ertuğrul Tekkesini yaptırdı ve vakıf gelirlerini temin etti. Kendisi de bu tekkeye gidip gelmiştir.³⁴

Şâzelîyye, teşekkülünden günümüze kadar en fazla yayılan tarikatlardandır. Batı'da en çok ilgi ve alaka gören tarikatların başında gelmektedir. Şâzelîyye kollarına bağlı birçok yerde bu tarikatın zaviyeleri bulunmaktadır.³⁵

3. İBN BATTÛTA SEYAHATNAMESİNDE ADI GEÇEN ŞÂZELİYYE DERVİŞLERİ

3.1. Ebu'l-Abbas Mürsî

İbn Battûta, Ebu'l- Abbas Mürsî'nin, Ebu'l- Hasan Şâzelî'nin müridi olduğunu söyler. ³⁶ Ebu'l- Abbas Mürsî, "616'da (1219) Endülüs'ün Mürsiye (Murcia) şehrinde doğdu. Soyu ensardan Sa'd b. Ubâde'ye ulaşır. Ebü'l-Hasan Şâzelî ile Tunus'ta tanıştı. Kendisine intisap etti. Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî ile birlikte İskenderiye'ye gitti.³⁷

³³ İbn- Battûta, *Rihle*, 42., İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut),1: 25.

³⁴ Ali Murat Özel, "Şâzelîyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38: 387-390.

³⁵ Güven, *Ebu'l-Hasan Şazili*,307., Özel, "Şâzelîyye", 38: 387-390.

³⁶ İbn Battûta, *Rihle*, 42.

³⁷ Mustafa Kara, "Mürsî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32: 55-56.

Şâzelîyye tarikatının yayılmasını gerçekleştiren kişi olarak kabul edilmiştir.³⁸ Ebu'l-Abbas Mürsî, şeyhinin vefatına kadar kendisinden ayrılmadı.³⁹ Şâzelî, vefat edeceği gece Mürsî'yi halife tayin etti; irşad yetkisini ve tarikatı sürdürme görevini ona verdiğini belirtti. İskenderiye'de otuz yıl ilim ve irşadla meşgul olan Mürsî 25 Zilhicce 685 (11 Şubat 1287) tarihinde burada vefat etti ve Bâbülbahr Kabristanı'na defnedildi."⁴⁰

3.2. Şeyh Yâkut Habeşî

Ebu'l- Abbas Mürsî'nin mürididir.⁴¹ Şâzelîyye tarikatına mensup meşhur sûfidir. Birçok kerametinin olduğu anlatılırdı. 732/1332'te vefat etti. Kabri İskenderiye'de Sîdî Yâkût el-Arşî diye bilinen câminin haziresindedir.⁴²

3.3. Şeyh Burhâneddîn

Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin kızının oğludur. Kahire yakınlarında Salih Mescidi'nde görev yapmaktaydı. Ayrıca Başkadı vekilliğini yürütüyordu.⁴³ Babası Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin müridlerinden Ali Demenhurî idi. Sabbağ, Ebu'l- Hasan Şâzelî ile bu torunu hakkında konuştuklarını söyler.⁴⁴

3.4. Şeyh Takıyyüddîn b. Sirâc

Şâzelîyye tarikatına mensuptur. Mısır'da Hû şehrindeki tekkesinde yaşamaktaydı. Seyyahımız Şeyh Takıyyüddîn b. Sirâc ve müridlerinin Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin Hizb'ül-bahr duasını okurken gördüğünü söyler.⁴⁵

3.5. Şeyh Şerif Ebû Muhammed Abdullah el-Hasenî

Mısır'ın Hû şehrinde yaşamaktaydı. Seyyahımız bu şeyhin bir kerametini de nakleder. Ziyaretine gittiğinde şeyh maksadının ne olduğunu sorar. Seyyahımız da Cidde yoluyla hac ibadetini yapmak niyetinde olduğunu bildirir. Şeyh geri dönmesini, ilk haccını bu yoldan değil Şam üzerinden yapacağını söyler. İbn Battûta, şeyhin söylediğinin aksine Ayzâb yoluyla devam ettiğini

³⁸ İskenderî, *Letâif*, 91., Güven, *Ebu'l-Hasan Şâzilî*, 246.

³⁹ İskenderî, *Letâif*, 88.

⁴⁰ Kara, "Mürsî", 32: 55-56.

⁴¹ İbn Battûta, *Rihle*, 42.

⁴² İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 32.; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmu'z-Zâhire fi Mülûkî Mısır ve'l-Kahire*, (Kahire: yy. 1956), 9:295.

⁴³ İbn Battûta, *Rihle*, 63.

⁴⁴ İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*, 43.

⁴⁵ İbn Battûta, *Rihle*, 69.

ancak, ileriye gidemediğini Mısır'a geri döndüğünü söyler. Daha sonra şeyhin söylediği şekilde Şam yoluyla hacca gittiğini ifade eder.⁴⁶ Fas'ta Hz. Hasan'ın soyundan gelen kişiler için Hasenî nisbesi kullanılmaktaydı.⁴⁷ Şâzelî'nin şeyhi Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî, Hz. Hasan'ın soyundan geldiği için Hasenî nisbesiyle anılıyordu.⁴⁸ Şâzelîyye, İskenderiyye, Kahire, Tunus gibi yerleşim yerlerinde teşekkül ettikten sonra Mısır ve Mağrib bölgesinde yayılma imkânı buldu. Kuzey Afrika ve batısında Hz. Hasan'ın soyundan gelen şerifler Şazeliye tarikatına intisap etmişlerdi. Şazeliye'de birçok şerif bulunmaktaydı.⁴⁹ Şâzelî'nin Mısır'a yerleşmek için geldiğinde beraberinde birçok mensubu da gelmişti.⁵⁰ Dolayısıyla Şeyh Şerif Ebû Muhammed Abdullah el-Hasenî'nin de Şâzelîyye'ye mensup olduğunu söylemek mümkündür.

3.6. Alâeddin Konevî

Şam kadısıydı. Seyyahımız kendisini ariflerin kutbu, mütekellimlerin dili şeklinde tanıtır.⁵¹ Asıl adı Alâeddin Ali b. İsmail Konevî'dir. 668 de Konya'da doğdu, 693'te Şam'a geldi. İkbâliye Medresesi'nde okudu. Daha sonra Kahire'ye gitti ve Saîdüs's-Suedâ Hankâhı'nda yönetici oldu. Burada devrin en meşhur hocalarından ve şeyhlerinden usûl, tefsir, fıkıh ve tasavvuf dersleri aldı. 727 yılında Şam kadılığına geldiğinde yirmi beygir yükü kitabı da beraberinde getirmiştir. Fıkıh, Arapça ve tasavvufa dair kitaplar yazdı. Alâeddin Konevî, İbn Dakikî'l- İyd'den ders aldı. 729/1329'da Şam'da vefat etti. Kabri, meşhur bilginlerin defnedildiği Kâsiyûn denilen yerdedir.⁵² Birçok dini ilimlerde olduğu gibi, tasavvufta da saygın bir yer edinmiştir.⁵³ Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin Mısır'daki öğrencisi İbn Dakik el-İyd'den⁵⁴ ders aldığından Şâzelîyye tarikatına

⁴⁶ İbn Battûta, *Rihle*, 69-70., İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 1: 70.

⁴⁷ Muhammed Razûk, "Hasenîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16: 377-378.

⁴⁸ Süleyman Uludağ, "Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1: 302.

⁴⁹ Özel, "Şâzelîyye", 38: 387-390.

⁵⁰ İskenderî, *Letâif*, 88., İbn İyâd, *el-Mefâhiru'l-aliyye*, 23-27., İbn Sabbâğ, *Dürretü'l-esrâr*, 29.

⁵¹ İbn Battûta, *Rihle*, 112.

⁵² İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 1:159.; Bkz. İbn Hacer, *ed-Durer*, (Beyrut:1997),3/15-17.; İbnü'l-İmâd Hanbelî, *Şezerâtü'z-Zehab*.ed-kritik. Abdulkadir Arnaût-Mahmut Arnaût (Beyrut: 1992),8/158-159.

⁵³ Tahsin Özcan, "Konevî, Alâeddin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26: 163-164.

⁵⁴ Celâleddin Suyûtî, *Husnü'l-Muhâdara*. (Beyrut: 1997),1:274-276.

mensup olduğu görülmektedir.⁵⁵ İbn Merzûk'un kendisinden ders almasından dolayı Şâzeliyye tarikatına mensup olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁶

3.7. Şeyh Merzûk

Asıl adı Muhammed el-Acîsî et-Tilimsânî'dir.⁵⁷ Seyyahımız Şeyh Merzûk hakkında keşif sahibi bir zat olduğunu, zaviyesini ziyaret ettiğini söyler. Kabri Bürüllüs Maltim'de hurma ve diğer birçok meyve bahçelerinin bulunduğu bir yerdedi. Burada çeşitli deniz kuşları ve "Bûrî" denilen balık türünün bolca olduğunu da ifade eder.⁵⁸ Alâeddin Konevî'den ders almasından dolayı Şâzeliyye tarikatına mensup olduğunu söylemek mümkündür.⁵⁹

3.8. Yahya Selâvî

Seyyahımız bu zatı Lazkiye'de ziyaret etmişti. Alâeddin b. Bahâ isminde cömert ve erdem sahibi birisinin yaptığı mescitte Şeyh Said Becâî ile birlikte kalıyordu. Alâeddin b. Bahâ tarafından bu iki şeyh için mescidin bitişiğinde bir tekke yaptırılmıştı. Gelen misafirlere yapılacak her türlü ikramı üstlenmişti.⁶⁰ Selâ köyü Mağrib'in Rabat şehrine bağlı bir yerleşim yeri idi. Şâzeliyye tarikatının halifelerinden Şeyh Muhammed es-Selâvî burada yaşıyordu. Burada Şâzeliyye çok yaygındı. ⁶¹ Seyyahımızın ziyaret ettiği Yahya Selâvî' de bu yerleşim yerinden olmasından dolayı muhtemelen Şâzeliyye tarikatına mensuptu.

3.9. Şeyh Said el-Becâî

Lazkiye'de yaşıyordu. Seyyahımız kendisini ziyaret etmiştir.⁶² Ebu'l-Hasan Şâzeli' ile birlikte Mısır'a giden talebeleri içerisinde aynı yerleşim yerinden Hasan el-Becâî ve Abdullah el-Becâî de bulunuyordu.⁶³ Şeyh Said'in de Becâî'li olması Şâzeliyye tarikatının bu yerleşim merkezinde revaçta olduğunu

⁵⁵ İbn Ataullah İskenderî, *Letâifü'l-Minen*, (Kahire: 1992), 76-77-88,92,103., İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*,42,

⁵⁶ Özcan, "Konevî, Alâeddin", 26: 163-164.

⁵⁷ Saffet Köse, "İbn-i Merzûk el-Hafîb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20: 186.

⁵⁸ İbn Battûta, *Rihle*, 49.; İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 1: 40.

⁵⁹ Özcan, "Konevî, Alâeddin", , 26: 163-164.

⁶⁰ İbn Battûta, *Rihle*, 100.

⁶¹ Semih Ceyhan, " Selâvî, Ahmed b. Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009),36: 360-361.

⁶² İbn Battûta, *Rihle*, 100.

⁶³ İbn Sabbâğ, *Dürretü'l-esrâr*,29., İskenderî, *Letâif*, 88.

göstermektedir. Ayrıca Şeyh Said el-Becâî'nin Yahya Selâvî ile birlikte aynı tekkede irşad hizmetlerini vermesi de Şâzelîyye'ye mensup olduğunu göstermektedir.

Seyyahımızın Lazkiye'de ziyaret ettiği Şeyh Said el-Becâî, Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin şeyhlerinden Ebu Said el-Bâcî (ö. 628/1229) ile karıştırılmamalıdır. Ebu Said el-Bâcî, Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin Tunus'ta iken intisap ettiği şeyhlerindendi.⁶⁴

4. İBN BATTÛTA SEYAHATNAMESİNDE HİZBÜ'L-BAHR DUASI

Hizb kelimesi, kısım, parça, bölüm, silah gibi anlamlara gelen bir sözcüktür. Maddi ve manevi isteklerin gerçekleşmesi için tarikat ehli ve dindar kişiler tarafından okunan duaların genel anlamını ifade eder. Hizbin manasına yakın vird kelimesi de vardır. Bazı sure ve ayetler okumak, belli rek'atlarda namaz kılmak vird olarak isimlendirilir. Hizb ise belli şartlar dâhilinde isteğin gerçekleşmesine kadar okunan dua demektir.⁶⁵ Tasavvuf ve tarikatlarda dua etmek büyük bir önem taşır. "Kulluğunuz ve niyazınız olmasa Allah size ne diye değer versin!" (Furkan 25 / 77) buyurulmuştur.

Allah'ı anmak ve zikretmek, belli konularda isteklerin gerçekleşmesi için yazılmış hizbler vardır. Bunlar genellikle, sağlık, borçtan kurtulma, sıkıntıdan selamete kavuşma, zenginliğe kavuşma, hapisten kurtulma, barış ve huzur niyetiyle okunur.

Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin Allah'ın verdiği bir ilhamla yazdığı ve içinde ism-i a'zam bulunduğu inanılan "*hizbü'l-bahr*" deniz yolculuğunda sahili selamete ulaşmak için okunur.⁶⁶ Ebu'l-Hasan Şâzelî, içinde ism-i a'zam'ın (Allah'ın en yüce ismi) bulunduğu hizbü'l-bahr'in çocuklara öğretilmesini istemiştir.⁶⁷ Hz. Resulullah'ın kendisine bu hizbi telkin ettiğini ve içinde ism-i a'zam'ın olduğunu bildirdiğini ifade etmiştir.⁶⁸ Ebu'l-Hasan Şâzelî, hizbü'l-bahr'in

⁶⁴ İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*, 24-25.

⁶⁵ Süleyman Uludağ, "Hizb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18: 182-183.

⁶⁶ Uludağ, "Hizb", 18: 182-183.

⁶⁷ İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*, 221.

⁶⁸ İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*, 77.

okunduğu yerde güven ve asayiş olur. Bu hizb eğer Bağdat'lıların yanında olsaydı, Moğollar oraya bir zarar veremez ve Bağdat'ı alamazlardı demiştir.⁶⁹

Kaynaklarda hizbü'l-bahr'in sadece ismini zikreden İbn Atâullah el-İskenderî olurken, ilk müellif İbn Sabbağ, ikincisi de İbn Battuta olmuştur.⁷⁰ Gümüşhânevî, Mecmû'atü'l-ahzâb adlı eserinde birçok hizbe yer verdiği gibi, hizbü'l-bahr'i de ele almıştır.⁷¹

İbn Battûta, Şâzelî'nin her yıl Saîd-i Mısır denilen Yukarı Mısır'a, oradan da deniz yoluyla Cidde'ye gittiğini söyler. Gemiye bindiği zaman müritleriyle birlikte Hizbü'l-bahr ismindeki duasını okuduğunu ve Şâzeliyye'ye mensup olanların bugüne kadar bu duayı okuduklarını ifade eder.⁷²

İbn Battûta, Ebu'l-Hasan Şâzelî'nin hizbü'l-Bahr duasını da seyahatnamesine almıştır. Seyahatnamesindeki dua mealen şöyledir:

“Ya Allah Ya Alîyyü, Ya Azîm, Ya Halim, Ya Alîm. Sen benim Rabbim-sin. Seni bilmek, tanımak yeter bana. Benim Rabbim ne güzel bir Rab! Benim seninle doygunluğa ulaşmam ne güzel! Dilediğine yardım edersin! Sensin yüceler yücesi, sensin kullarını esirgeyen. Oturuşumuzda, kalkışımızda, söyleyişimizde, isteyişimizde, tüm hareketlerimizde kalbimizi gayba imandan uzak tutacak vehim ve şüphelere düşmekten koru bizi! O kuşkular, vehimler ve gamlar; kalplerimizi senin gayb hazinelerinden alıkoyuyor. Mü'minler, büyük bir imtihan içindedir. Zelzeleye uğramış gibi sarsılırlar. Ve kalplerinde yamukluk bulunan münafıklar “Allah ve Allah elçisi bize boş şeyler vadetti!” derler. (Ahzâb 33/12)

Bize yardım et! Adımlarımızı sağlam basalım. Bizi ayakta tut! Denizi Hz. Musa'ya açtığın gibi, ateşi Hz. İbrahim'e hizmetkâr kıldığın gibi, dağları ve demiri Hz. Davud'a hamur ettiğin gibi, rüzgârı ve cinleri Hz. Süleyman'a köle ettiğin gibi, şu üzerinde bulunduğumuz deryayı da bize bende kıl! Yerde ve gökte, melekût âleminde yarattığın tüm deryaları bizim emrimize ver! Dünyanın ve ahiretin denizlerini bize hizmetçi yap! Ey Kâinatın gücünü elinde bulunduran! Her şeyi bize kolay kıl! Kâf-Hâ-Yâ-Ayn-Sâd. Hâ-Mîm-Ayn-Sîn-Kâf! Yardım et! Sen yardım elini uzatanların en hayırlısısın. Bize fetihler ver! Bizi bağışla! Sen bağışlayanların en hayırlısısın! Bizi rızıklandır. Sen rızık verenlerin en

⁶⁹ İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*, 77.

⁷⁰ İbn Sabbağ, *Dürretü'l-esrâr*, 78-79, İskenderî, *Letâif*, 191., İbn- Battûta, *Rihle*,43., İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut),1:25.

⁷¹ Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî, *Mecmû'atü'l-ahzâb*, (İstanbul: yy.1311/1893-1894)

⁷² İbn- Battûta, *Rihle*, 43., İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut),1:25.

hayırlısıdır! Bize hidayet ver! Bizi haksızlık yapan, zulmeden topluluğun şerinden korusun! Bilgin dâhilindedir elbet, bize tatlı meltemler ver! Rahmet hazinelerinden bir meltem kopar ve sal önümüze! Yücelik, esenlik, dünya ve ahirette ferahlık anlamına gelen gücünle kat bizi bu rüzgârın önüne! Senin her şeye gücün yeter! Ey Rabbimiz! İçimizde ve dışımızda, gönüllerimizde ve bedenlerimizde bir sıkıntı bırakmadan işlerimizi kolaylaştır! Dinimiz ve dünyamızda başarıyı, sağlığı ve esenliği nasip et bize! Yolculuğumuzda bize yardım et bize arkadaş ol! Bizim ehlimizden olanlar (bizim ilkelerimizi paylaşanlar ve akrabalarımız) için koruyucu ol! Bize düşmanlık edenlerin yüzlerini sil! Oldukları yerde onların şeklini boz! Ne geriye kaçabilsinler ne de bize yetişebilsinler! “Dilesek onların gözlerini büsbütün kör ederdik. O zaman doğru yolu bulmaya koşuşurlar, ama nasıl görecekerdi? Eğer dilesek oldukları yerde onların şekillerini değiştirirdik de ne ileri gitmeye güçleri yeterdi ne de geri gelmeye!” (Yâsîn 36/66-67)

“Yâsîn. Hikmetli Kur’an hakkı için. Sen kuşku yok, peygamberlerdensin. Dosdoğru bir yol üzerinde! Güçlü ve merhametli olan Allah’tan indirilmedi bu! Ataları uyarılmadığından, kendileri de aymaz olan bir toplumu uyarısın diye! And olsun kesin söz çıktı onların çoğu hakkında! Artık inanmazlar. Biz onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere dek uzanmakta, bu yüzden başları yukarı kalkık! Bir set çektik önlerine ve arkalarına da bir set. Perdededik onları, göremezler artık.” (Yâsîn 36/ 1-9) “Yüzleri bozuldu, yüzleri bozuldu, yüzleri bozuldu! ‘Yüzler yeri göğü ayakta tutan dipdiri Allah için eğildi. Haksızlık eden, zulüm yüklenen insan hüsrana uğradı!’” (Tâhâ 20/111)

Tâ-sîn, Hâ-Mîm, Ayn-Sîn-Kâf! “İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıverdi. Aralarında bir engel var, birbirine geçip karışmazlar.” (Rahman: 55/19-20).

Hâ-Mîm, Hâ-Mîm, Hâ-Mîm, Hâ-Mîm, Hâ-Mîm, Hâ-Mîm, Hâ-Mîm, Hâ-Mîm. İş bitti, zafer geldi, bize karşı olanlara yardım edilmez! “Hâ-Mîm. Bu kitap mutlak galip, hakkıyla bilen, günahı bağışlayan, tevbeyle kabul eden, azabı çetin, lütfu geniş Allah’tan indirilmedi. Ondan başka tanrı yok, dönüş ancak O’na!”, (Mü’min 40/1-3) Bismillahtır kapımız. Tebâreke duvarlarımız, Yâ- Sîn tavandır bize. Kâf-Hâ-Yâ- Ayn-Sâd bize yeter! Hâ-Mîm, Ayn-Sîn-Kâf korunacağımız. ‘Onlara karşı seni korur, sana yeter Allah. O her şeyi bilen, o her şeyi duyan!’, (Bakara 2/137). Arşın örtüsü salındı üzerimize, Allah bizi gözlemekte. Allah’ın yardımıyla yenilmez oluruz biz! ‘Allah onları arkalarından kuşatmıştır. Hakikatte o inanmayıp yalanladıkları şey, Levh-i Mahfuz’da bulunan şerefli Kur’an’dır.’, (Burûc 85/20-22)

‘Allah en güzel koruyucudur. O merhametlilerin de en merhametlisidir!’ (Yusuf 12/64), ‘Şüphesiz ki benim dostum Kitab’ı indiren Allah’dır. O, bütün sadık kullarını korur, gözetir.’(A’raf 7/196). (Ey Muhammed)! Yüz çevirirlerse de ki; Allah bana yeter, O’ndan başka İlah yok! Ben O’na güvenip dayanırım. O yüce Arş’ın sahibidir.’ (Tevbe 9/129). Allah’ın adıyla, onun adı anıldıkça gökte ve yerde hiçbir şey zarar veremez! O her şeyi duyan, o her şeyi bilen! Tüm güç, hareket ve eylemin kaynağı Yüce Allah’ın adıyla! Ya Râb, Hz. Muhammed’e, onun âl ve ashabına rahmet yağdır, esenlikler ver!”⁷³

5. SONUÇ

Dünya seyahatnamelerinde haklı bir yerde bulunan İbn Battûta Seyahatnamesi aynı zamanda İslam kültürünün de önemli eserlerindedir. İbn Battûta, seyahat ettiği beldelerin tarihi, kültürü, ticareti ve insan ilişkilerini gözlemleyerek ve bizzat yaşayarak eserine aktarmıştır.

İbn Battûta, seyahatnamesinde birçok konuyu ele almıştır. Ele alınan konulardan biri de tasavvuf kültürüdür. Gezdiği ve gördüğü beldelerde tasavvuf ve tarikat kültürünü yaşayan insanlarla karşılaşmış ve onlar hakkında bilgiler vermiştir. Seyahatnamesinde bilgi verdiği tarikatlardan biri de Şâzelîyye tarikatı ve kurucusu Ebu’l-Hasan Şâzelî ile dervişleridir. Şâzelîyye kültüründe önemli bir yer tutan Şâzelî’nin hizbü’l-bahr isimli duasını eserine almış olması da ayrıca kayda değerdir. Bu çalışmada Ebu’l-Hasan Şâzelî ve tarikatı, dervişleri ve hizbü’l-bahrı ele alındı. İbn Battûta, Ebu’l-Hasan Şâzelî’nin Mısır’ın Humeysera beldesindeki türbesini ziyaret etmiş, müridleriyle görüşmüştür. Şâzelîyye dervişlerinin kaldığı yerlerde bulunmuş, kendilerine misafir olmuştur.

İbn Battûta, Şâzelîyye’ye mensup dört dervişin ismini vermiştir. Bu çalışmada Seyahatnamede tarikatı bildirilmeyip adı geçen dervişlerin şeyhleri, memleketleri ve arkadaşlarının incelenmesinde beş dervişin daha muhtemelen Şâzelîyye’ye mensup olduğu tespit edildi. İbn Battûta Seyahatnamesinde tarikatı bildirilen dört dervişin dışında muhtemelen beş Şâzelîyye dervişinin daha olduğu tespit edildi.

⁷³ İbn Battûta, *Rihle*, 43.; İbn Battûta, *Seyahatname*, (Aykut), 1: 26-28., Mehmet Uysal, *Hizbu’l-Bahr*. (İstanbul: Endülüs Kitap, 2012),12.

6. KAYNAKÇA

- Abdulhalim Mahmud. *el-Medresetü's-Şâziliyye*. Kahire: 1988.
- Ammâr, Ali Sâlim. *Ebu'l-Hasan Şâzîlî*. Mısır: 1951.
- Aykut, A. Sait. "İbn Battûta". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 19: 361-368. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Ceyhan, Semih. "Selâvî, Ahmed b. Muhammed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36: 360-361. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Dernîka, Muhammed Ahmed. *et-Tarîkütü's-Şâziliyye ve A'lâmühâ*. Beyrut: 1990.
- el-Beylûnî, Mahmud. *Muhtasarı Rihleti İbn Battûta*. İzmir Millî Kütüphane, nr. 1753.
- Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâeddin. *Mecmû'atü'l-ahzâb*. İstanbul: yy.1311/1894.
- Güven, Mustafa Salim. *Ebu'l-Hasan Şâzîlî ve Şâziliyye*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi 1999.
- Hasan H. İbrahim. *İslam Tarihi*. Trc. İsmail Yiğit. 5. İstanbul: yy. 1992.
- İbn Battûta. *er-Rihle*. nşr. Abdülhâdî et-Tâzî. Rabat: 1417/1997.
- İbn Battûta. *Terceme-i Seyahatnâme-i İbn Battûta*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi nr. 508-4904.
- İbn Battûta. *Rihlet'ü İbn Battuta Tuhfetü'n-Nuzzar fi Garâibi'l-Emsâr*. Editör: Talâl Harb. Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-ilmîyye, 2011.
- İbn Battûta. *İbn Battuta Seyahatnamesi*. Çev. A. Sait Aykut. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.
- İbn Battûta. *Şark İslam Klasikleri İbn Battuta Seyahatnamesi, Seçmeler*. Haz. İsmet Parmaksızoğlu. İstanbul: MEB Yayınları, 1989.
- İbn Hacer, *ed-Dürevü'l-Kâmine*. Beyrut, tsz.
- İbn İyad Ahmed b. Muhammed eş-Şafiî. *el-Mefâhiru'l-aliyye fi'l-meâsiri's-Şâziliyye*. Mısır: 1993.
- İbnü'l-İmâd Hanbelî. *Şezerâtü'z-Zeheb*. ed-kritik. Abdulkadir Arnaût-Mahmut Arnaût 8. Beyrut: 1992.
- İbn Sabbağ Muhammed b. Ebu'l-Kasım el-Himyeri. *Dürretü'l-esrâr ve tuhfetü'l-ebrâr*. Kahire: 2001.
- İbn Tağrıberdî. *en-Nücûmu'z-Zâhire fi Mülûkî Mısır ve'l-Kahire*. 9. Kahire: yy. 1956.
- İskenderî, İbn Ataullah. *Letâifü'l-Minen*. Kahire: 1992.
- Kafesoğlu, İbrahim. "İbn Battûta". *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: tarihsiz.
- Kara, Mustafa. "Mürsî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32: 55-56. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Köse, Saffet. "İbn-i Merzûk el-Hatîb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20: 186. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Münâvî, Abdurraûf. *el-Kevâkibü'd-dürriyye*. 2. Kahire: yy. tarihsiz

- Suyûtî, Celâleddin. *Husnü'l-Muhâdara*. Beyrut: yy. 1997.
- Özcan, Tahsin. "Konevî, Alâeddin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 302. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Özel, Ahmet Murat. "Şâzeli". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38: 385-387. İstanbul, 2010.
- Özel, Ali Murat. "Şâzeliyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38: 387-390. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Razûk, Muhammed. "Hasenîler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32: 55-56. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Şeşen, Ramazan. "Eyyûbiler". *Büyük İslam Tarihi*. 6. İstanbul: yy.1992.
- Uysal, Mehmet. *Hizbu'l-Bahr*. İstanbul: Endülüs Kitap, 2012.
- Uludağ, Süleyman. "Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 302. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Zâfir, Muhammed. *el-Envâr'ul-kudsiyye fi-tenzihi Turukı'l-kavmi'l-aliyye*. İstanbul: Matbaa-i Behiyyetü'l-Osmâniyye, 1302.